

" Ήβαλε τα μαύρα ρούχα και δεν τα΄βγαλε ποτέ. Είκοσι χρονώ κοπελιά..."

Το ΔΣ του Πολιτιστικού Συλλόγου Αποστολιανών συγχαίρει το Γεώργιο Καλογεράκη για το εμπειριστατωμένο δημοσίευμα με τίτλο. " Ήβαλε τα μαύρα ρούχα και δεν τα΄βγαλε ποτέ. Είκοσι χρονώ κοπελιά..." Αφορά τη θυσιά του συγχωριανού μας Μανόλη Σαββάκη. Το μικρό μας χωριό έχει μια θλιβερή πρωτιά , έδωσε τους περισσότερους νεκρούς στους αγώνες για την πατρίδα. Μόνο στη Μικρά Ασία σκοτώθηκαν 19 παλικάρια. Με τη συμβολή του κ. Καλογεράκη ο πολιτιστικός σύλλογος αναδεικνύει σε μια σειρά εκδηλώσεων αυτές τις ιστορικές σελίδες. η προσφορά του στον τόπο είναι ανεκτίμητη , τον ευγνωμονούμε. Ακολουθεί το δημοσίευμα.

ΚΡΗΤΗ 1940-45: Ιστορικές σελίδες Από Γιώργος Α. Καλογεράκης Τελευταία Ενημέρωση Μαρ 3, 2020

Ο Εμμανουήλ Σαββάκης του Ιωάννου από το χωριό Αποστόλοι Πεδιάδος. Σκοτώθηκε την Τρίτη 28 Ιανουαρίου 1941 έξω από το χωριό Άρτζα ντι Μέτζο, Ν/Δ της Τρεμπεσίνας στα στενά της Κλεισούρας σε ιταλικό αεροπορικό βομβαρδισμό. Η Μαρία Σαββάκη – Σμαριαννάκη. Στην ηλικία των είκοσι ετών, σκοτώθηκε ο άντρας της Μανόλης Σαββάκης στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο. Φορούσε μαύρα ρούχα και μαύρο μαντήλι εξήντα χρόνια, ως τον θάνατό της σε ηλικία ογδόντα ετών

Ο Ιωάννης Σαββάκης με τη γυναίκα του Αργυρή (Ηγουμενάκη) από τους Αποστόλους, απέκτησαν τέσσερα παιδιά. Τον Μενέλαο, σπούδασε δικηγόρος, τους Χαράλαμπο και Μανόλη, σπούδασαν γεωπόνοι και την Ευαγγελία. Ο Μανόλης με τα γαλανά μάτια ερωτεύτηκε την Μαρία την κόρη του Ανδρέα Σμαριαννάκη. Η μητέρα της ήταν από την οικογένεια των Παπαδρακάκηδων του Βαρβάρου.

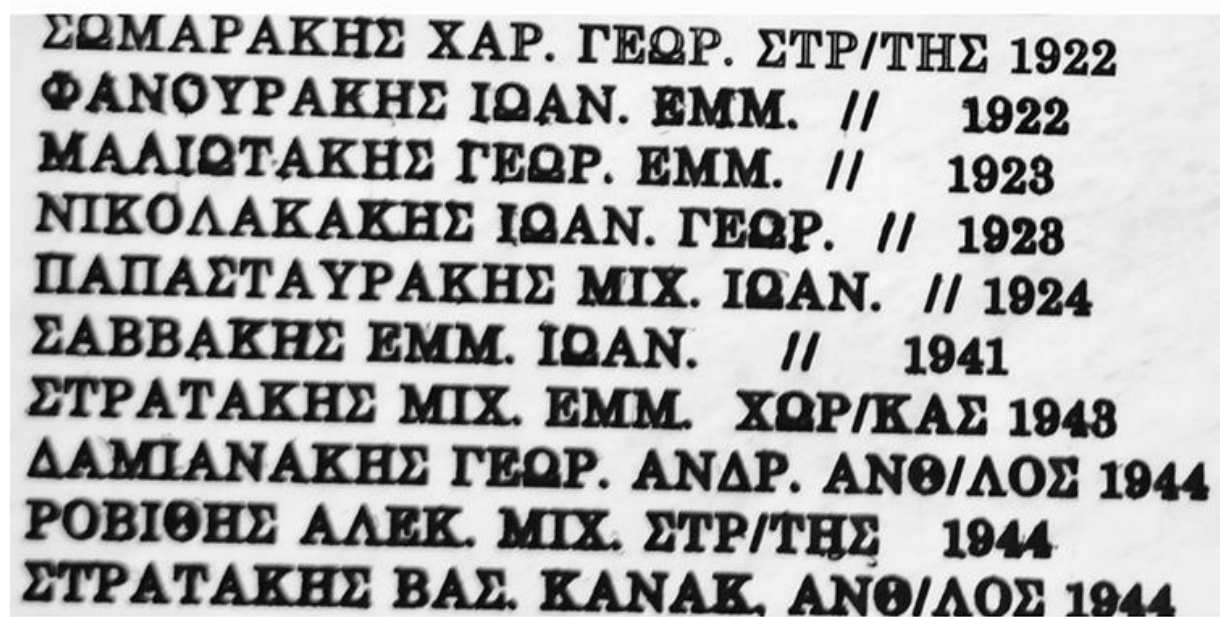
Ο Μανόλης γεννήθηκε το 1913 και η Μαρία το 1920. Αρραβωνιάστηκαν τον Σεπτέμβριο του 1940 και όρισαν το γάμο τους στις 21 Νοεμβρίου ανήμερα της Παναγίας. Τους πρόλαβε ο πόλεμος και παντρεύτηκαν την 28η Οκτωβρίου, ημέρα κήρυξης του πολέμου. Ο Μανόλης επιστρατεύτηκε και έφυγε σε τρεις ημέρες. Η Μαρία ήταν έγκυος. Στις 28 Ιανουαρίου 1941

κόπηκε το νήμα της ζωής του από μια Ιταλική βόμβα. Η Μαρία γέννησε μια κόρη τις ημέρες της μάχης της Κρήτης (20-31 Μαΐου 1941) και την ονόμασε Ευαγγελία.

Το χωριό Αποστόλοι είναι το χωριό με τους περισσότερους νεκρούς στα πεδία των μαχών στους αγώνες που έδωσε η χώρα μας διαχρονικά για την ελευθερία. Στις επαναστάσεις κατά των Τούρκων, στον Μακεδονικό Αγώνα, στους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913, στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο 1914-1918, στην Μικρασιατική Εκστρατεία, στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο, στα χρόνια της Κατοχής

Όταν τα ξημερώματα της Δευτέρας 28 Οκτωβρίου χτύπησαν οι καμπάνες αναγγέλλοντας την κήρυξη του πολέμου από την φασιστική Ιταλία, δεκάδες Αποστολιανοί έτρεξαν στο κάλεσμα της πατρίδας. Μεταξύ των επιστρατευμένων ήταν οι Πετροδασκαλάκης Ιωάννης του Γεωργίου, Παπαγιαννάκης Γεώργιος του Εμμανουήλ, Δαβάκης Παντελής του Μιχαήλ, Στρατάκης Δημήτριος του Γεωργίου, Μπιτζαράκης Ιωάννης του Δημητρίου, Καρουζάκης Νικόλαος του Βασιλείου, Πετρουγάκης Γεώργιος του Μιχαήλ, Σμαριαννάκης Στυλιανός του Εμμανουήλ, Πλευράκης Ελευθέριος του Γεωργίου, Μεταξάκης Μιχάλης του Εμμανουήλ, Πετροδασκαλάκης Νικόλαος του Ιωάννου, Περτσελάκης Νικόλαος του Γεωργίου, Αργυράκης Εμμανουήλ του Γεωργίου, Σαββάκης Εμμανουήλ του Ιωάννου και Ροβύθης Αλέξανδρος του Μιχαήλ.

Απόσπασμα από το ηρώον του χωριού Αποστόλοι Πεδιάδος. Πάνω του, χαραγμένο μαζί με τους άλλους Αποστολιανούς, το όνομα του Μανόλη Σαββάκη. Στις μάχες του Ελληνοϊταλικού πολέμου, δύο Αποστολιανάκια δεν γύρισαν πίσω. Ο Μανόλης Σαββάκης και ο Αλέξανδρος Ροβύθης.

Ο Μανόλης Σαββάκης ήταν από τους πρώτους νεκρούς της Κρητικής Μεραρχίας. Σκοτώθηκε στις 28 Ιανουαρίου 1941. Λίγο έξω από το χωριό Άρτζα Ντι Μέτζο, Ν/Δ της Τρεμπεσίνας στα στενά της Κλεισούρας. Εκείνο το πρωινό της 28ης Ιανουαρίου, Ιταλικά αεροπλάνα βομβάρδισαν τους στρατιώτες μας. Ο Μανόλης δεν πρόλαβε να τρέξει να προφυλαχτεί, όπως έκαναν οι σύντροφοί του και ένα βλήμα τον σκότωσε. Τάφηκε σε ένα λόφο από κουμαριές, απέναντι από την Κλεισούρα της Αλβανίας.

Δύο συναγωνιστές του Μανόλη Σαββάκη αναφέρονται στον θάνατό του, αποτέλεσμα του Ιταλικού βομβαρδισμού της 28ης Ιανουαρίου 1941. Ο Μανόλης Πιταροκοίλης και ο Γεώργιος Χαραλαμπίδης.

Το νυφικό φόρεμα της Μαρίας Σαββάκη – Σμαριαννάκη, γυναίκας του Μανόλη Σαββάκη. Το φορούσε στο γάμο της, τη Δευτέρα 28 Οκτωβρίου 1940 και διατηρείται από την οικογένειά της. Η φωτογραφία είναι από το ημερολόγιο των απανταχού Αποστολιανών, έτους 2018

Ο Μανόλης Πιταροκοίλης ήταν από το χωριό Πάνω Καρουζανώ. Πήρε μέρος στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο και τραυματίστηκε σοβαρά στη μέση του από βλήμα βόμβας Ιταλικού αεροπλάνου. Τον τραυματισμό του περιγράφει ο ίδιος: ...μετά την Ερσέκα τραβήξαμε και πιάσαμε τα στενά της Κλεισούρας. Λίγο πιο πίσω απ'τα στενά τραβηχτήκαμε από το δρόμο και μείναμε μέσα σ'ένα δάσος. Ήτανε 28 του Γενάρη 1941. Το πρωί φανήκανε τα αεροπλάνα και μας εβοβαρδίσανε. Πέντε Ιταλικά αεροπλάνα. Μέχρι να το καταλάβομε ότι ήταν αεροπλάνα, μας βομβαρδίζανε κιόλας. Ήμουνα πεσμένος μπρούμητα. Όλοι είχαμε πέσει χάμω. Από τη μια και από την άλλη μου μεριά ήτανε άλλοι στρατιώτες. Τότε πήρα ένα βλήμα πίσω στη πλάτη. Ήτανε περίπου 10-11 η ώρα. Ο λοχίας μας εφώνασε να μην κινηθούμε μέχρι να φύγουνε τ'αεροπλάνα. Μετά που φύγανε τ' αεροπλάνα, βγαίνει ο λοχίας απάνω, πιάνει τον ατομικό επίδεσμο που είχα και με επιδένει. Με πήρανε τραυματιοφορείς. Τότε είδα ένα στρατιώτη μας σκεπασμένο με κλαδιά. Μου είπανε ότι τον είχε πάρει η βόμβα και τον είχε κάνει κομμάτια. Από το Θραψανό, τον ελέγανε Πλουμάκη.

Και ένας κοντοχωριανός μας από τσι Αποστόλους, Σαββάκης, εσκοτώθηκε στον ίδιο βομβαρδισμό. Οι τραυματιοφορείς με πήγανε σε ένα λάκκο και έμεινα όλη μέρα μέσα. Ο λάκκος είχε και νερό και ακουμπούσα στο νερό. Τη νύχτα με βάλανε σε ένα αυτοκίνητο και με κατεβάσανε στο ορεινό χειρουργείο. Μου κάνανε εγχείρηση και μου βγάλανε το βλήμα. Ύστερα επήγα στη Μονή Βελά που είχε γίνει νοσοκομείο...^α".

Ο Γεώργιος Χαραλαμπάκης ήταν από το χωριό Καστέλλι Πεδιάδος. Πολέμησε τους Ιταλούς, μένοντας ανάπηρος στο τέλος του πολέμου από κρουσπαγήματα. Στο ανέκδοτο ημερολόγιο Ελληνοϊταλικού πολέμου, όπως το ονόμασε, περιγράφει τον θάνατο του Μανόλη Σαββάκη από το χωριό Αποστόλοι Πεδιάδος και των στρατιωτών Γιάννη Καπαρουνάκη και Μιχάλη Πλουμάκη από το χωριό Θραψανό. Συγκεκριμένα ο Γεώργιος Χαραλαμπάκης καταγράφει στο ημερολόγιό του:

"...την επαύριο αναχωρήσαμε κοντά στα σύνορα. Είπαν πως είναι η Ελληνική Κλεισούρα, ήτο καταπράσινη από μικρούς θάμνους και έβλεπες τους λαγούς να φεύγουν από δω κι από κει. Και πάλι την άλλη μέρα πριν ο ήλιος βασιλέψει, έτοιμος ο λόχος. Νυχτερινή πορεία. Εκείνο το βράδυ βαδίσουμε πάρα πολλές ώρες. Φτάσαμε σε ένα γυμνό μέρος από δέντρα και χαμόκλαδα. Εστήσαμε τα αντίσκηνα και πέσαμε να ξεκουραστούμε.

Το πρωί, πριν τη φέξη της αυγής, οι σάλπιγγες ηχούν δυνατά. Ο εχθρός κάνει επίθεση με αεροπλάνα. Οι στρατιώτες σηκώνονται και άλλοι δεξιά, άλλοι αριστερά τρέχουμε να κρυφτούμε. Οι αξιωματικοί μας φωνάζουνε:

-Πέστε κάτω !!!

Τα αεροπλάνα φανήκανε πίσω από ένα μικρό λοφίσκο ανατολικά. Τρέχουμε με το Χναράκη, ένα φύσημα ακούω πάνω μας, οι κλώνοι του δρυ που είναι δίπλα μας σπούνε, η βόμβα έπεσε πάνω στους κλώνους και ύστερα κάτω μα δεν έσκασε.

Πάνω στη λαγκαδιά που φύγανε οι περισσότεροι στρατιώτες πέσανε οι πιο πολλές βόμβες. Σκοτωθήκανε πολλοί και τραυματιστήκανε άλλοι. Τώρα μπήκαμε στη φάση του πολέμου, πήραμε το βάπτισμα.

Το βράδυ πριν νυχτώσει γίνεται συγκέντρωση λόχου και προσκλητήριο. 13 φονευθέντες και πολλοί τραυματίες. Στους σκοτωμένους ήτανε δυο από το Θραψανό και ένας Σαββάκης από τους Αποστόλους.

Μια μελαγχολία και μια λύπη μας κρατά όλους για τους σκοτωμένους και τους τραυματίες. Την ταφή τους τη φρόντισαν άλλοι. Το βράδυ εμείναμε διασκορπισμένοι εδώ κι εκεί..."^α.

Ένας ακόμη συμπολεμιστής του Μανόλη Σαββάκη, ο Ευάγγελος Τζαγκαράκης, στο ημερολόγιό του περιγράφει τον Ιταλικό βομβαρδισμό της 28ης Ιανουαρίου 1940.

Ο δάσκαλος +Ευάγγελος Τσαγκαράκης γεννήθηκε στο χωριό Θραψανό το έτος 1917. Γιος του αείμνηστου δασκάλου Δημητρίου Τσαγκαράκη, ο οποίος πήρε μέρος ως αξιωματικός στους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913, στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και στη Μικρασιατική Εκστρατεία με τον βαθμό του Υπολοχαγού. Το 1938 κατετάγη στον στρατό να υπηρετήσει την στρατιωτική του θητεία. Η κήρυξη του πολέμου τον βρήκε στο στρατόπεδο της Νεάπολης Λασιθίου, στο 43ο Σύνταγμα Πεζικού, Λοχία στον 5ο Λόχο του 2ου Τάγματος.

Το 43ο Σύνταγμα Πεζικού μεταφέρεται στο μέτωπο και παίρνει μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις στα χιονισμένα βουνά της Αλβανίας. Ο Λοχίας Τσαγκαράκης Ευάγγελος έχει στην κατοχή του ένα μικρό σημειωματάριο διαστάσεων 8,5X12 εκατοστών. Αποφασίζει στο σημειωματάριο αυτό να γράφει ημερολόγιο και το κάνει κάθε νύχτα κουλουριασμένος στο αμπρί του, δίπλα σ'ένα κερι, με τον φόβο των εχθρικών κανονιοβολισμών και των οβίδων.

Το ημερολόγιο του Ευάγγελου Τσαγκαράκη είναι γραμμένο με μολύβι και μικρά γράμματα σε είκοσι τέσσερα εσωτερικά φύλλα. Αρχίζει την Πέμπτη 21 Νοεμβρίου 1940 και τελειώνει την Παρασκευή 14 Μαρτίου 1941. Τότε ο Ευάγγελος Τσαγκαράκης βρίσκεται στο 14ο Στρατιωτικό Νοσοκομείο Αθηνών, (πρώην Ιωσηφόκλειο Ορφανοτροφείο), με κρουσπαγήματα α΄ και β΄ βαθμού. Τον ακρωτηριασμό τον απέφυγε την τελευταία στιγμή. Ο Ευάγγελος Τσαγκαράκης είχε και έναν αδερφό, τον Αντώνη, που πολεμούσε κι αυτός στα βουνά της Αλβανίας. Ο Αντώνης σκοτώθηκε στις 10 Μαρτίου 1941 στη μεγάλη Εαρινή επίθεση των Ιταλών, στο χωριό Άρτζα Ντι Μέτζο.

Ο Ευάγγελος Τσαγκαράκης το διαφύλαξε από τότε το ημερολόγιό του σαν «κόρη οφθαλμού» και το έφερε μαζί του στην επιστροφή του από το μέτωπο. Για την Τρίτη 28 Ιανουαρίου 1941, σημειώνει:

«Τρίτη 28 Ιανουαρίου 1941

Καταυλισμός. Την 9ην πρωινήν ώραν Ιταλικά αεροπλάνα επέδραμον εναντίον μας. Ήνοιξαν σφοδρόν βομβαρδισμόν και έρριξαν περί τας 8 βόμβες στην περιοχή μας. Αποτέλεσμα ήταν ο θάνατος του πολυαγαπημένου μου εξαδέλφου Γιάννη, (σημ. Καπαρουνάκη) και Μιχάλη Πλουμάκη και τον τραυματισμόν 8 στρατιωτών. Ως μου είπαν τους έθαψαν και τους δυο σ΄ένα μνήμα στην περιοχή του χωριού Κούκιαρι...”.

Η κόρη του Μανόλη Σαββάκη, Ευαγγελία Σαββάκη – Σημαντηράκη διηγείται για τον πατέρα της που δεν γνώρισε: Ο πατέρας μου ο Μανόλης παντρεύτηκε με την μάνα μου τη Μαρία, όταν κηρύχτηκε ο πόλεμος με τους Ιταλούς. Την ίδια μέρα στις 28 του Οκτώβρη το 1940. Γιατί θα πήγαινε στρατιώτης. Με τη μάνα μου είχανε αρραβωνιαστεί και θα κάνανε το γάμο την ημέρα της Παναγίας, στις 21 Νοεμβρίου. Η μάνα μου είχε μείνει έγκυος και όταν παντρευτήκανε ήτανε κοντά δύο μηνών έγκυος. Τρεις μέρες κάνανε παντρεμένοι και ο πατέρας μου έφυγε για τον πόλεμο. Στα πρώτα γράμματα που του έστειλε, του έγραφε και τα νέα της εγκυμοσύνης της. Ο πατέρας μου της έγραψε να προσέχει. Ένα γράμμα μόνο πρόλαβε να της στείλει. Τρεις μήνες μετά, τον Γενάρη του 1941, μια βόμβα ενός Ιταλικού αεροπλάνου τον σκότωσε. Η μάνα μου ήταν τότε πέντε μηνών έγκυος. Ο πατέρας μου είχε τρία αδέρφια. Τον Χαράλαμπο, τον Μενέλαο και την Ευαγγελία. Όταν ήρθε η είδηση του θανάτου του πατέρα μου στους Αποστόλους, τα αδέρφια του ξαμολήθηκαν σε όλα τα Αποστολιανά σπίτια που είχαν στρατιώτες και ζήτησαν από όλους να μην το μάθει η αδελφή τους η Μαρία γιατί θα μπορούσε να αποβάλει το παιδί μ΄αυτήν την είδηση έλεγαν. Μέχρι που τέλειωσε ο πόλεμος τον Απρίλη του 1941, προλαβαίνανε τον ταχυδρόμο όταν έρχονταν στους Αποστόλους και βλέπανε σε ποια σπίτια πήγαινε γράμματα από την Αλβανία. Πήγαιναν κι αυτοί και υπενθύμιζαν στους παραλήπτες να μην πούνε τίποτα στη Μαρία. Όλο το χωριό ήξερε για τον θάνατο του πατέρα μου εκτός από την ίδια. Ο Χαράλαμπος ο Μενέλαος και η Ευαγγελία, ήθελαν να γεννηθώ. Ο Μενέλαος ήταν δικηγόρος. Και σκαρφίστηκε να γράφει κατά διαστήματα γράμματα ο ίδιος στην νύφη του τη Μαρία από τον άντρα της στο μέτωπο. Πήγε στο Ηράκλειο, βρήκε σφραγίδες του στρατού, έφτιαξε άλλες από γράμματα των στρατιωτών από τον πόλεμο και ξεκίνησε να της γράφει. Δήθεν από τον άντρα της. Για να γεννήσει το παιδί, εμένα δηλαδή. Και όταν τέλειωσε ο πόλεμος, οι Αποστολιανοί σιγά σιγά εγύριζαν πίσω. Και περίμενε η μάνα τον πατέρα μου. Στο μεταξύ εγώ γεννήθηκα τον Μάιο του 1941. Όσο περνούσε ο καιρός και δεν γύριζε, αυτή άρχισε να υποψιάζεται. Τότε της είπαν την αλήθεια. Και έγινε στο σπίτι μας μεγάλος θρήνος, μου έλεγε όταν μεγάλωσα. Και έβαλε μαύρα ρούχα η μάνα μου στα είκοσί της χρόνια, είκοσι χρονών κοπελιά ήτανε. Και δεν τα΄βγαλε ποτέ. Μαύρα ρούχα κι ένα μαύρο μαντήλι. Μέχρι που πέθανε δεν τα΄βγαλε. Ούτε παντρεύτηκε. Η πεθερά της η Αργυρή (Ηγουμενάκη) την έβλεπε κοπελιά και της έλεγε να

παντρευτεί, δεν ήθελε να μεγαλώνει μοναχή της εμένα. Και της έλεγε η γιαγιά μου η Αργυρή:
–Παντρέψου Μαρία, εγώ θα σε βοηθήσω, δεν μπορώ να σε βλέπω έτσι μοναχή σου !

Δεν με νοιάζει τι θα πει ο κόσμος! Θέλω να ξαναπαντρευτείς !

Και η μάνα μου της έλεγε:

-Εγώ εγνώρισα και αγάπησα ένα άντρα, το γιο σου το Μανόλη. Δεν θέλω παντρείες και μη μου τα ξαναπείς ποτέ !

Στην κατοχή, οι Γερμανοί είχαν βενζίνες στον Αποστολιανό κάμπο και πολλά στρατιωτικά αυτοκίνητα στο χωριό μας. Υπήρχαν εδώ Γερμανοί και είχαν επιτάξει το σπίτι μας. Ήτανε ωραίο σπίτι, αρχοντικό και έμενε εδώ ο Διοικητής των Γερμανών στρατιωτών των Αποστόλων. Η μάνα μου επήγε και έμεινε με την πεθερά της την Αργυρώ. Η πεθερά της την είχε σαν παιδί της. Έβλεπε αυτός την μητέρα μου κοπελιά να φορεί μαύρα ρούχα και το μαντήλι και δεν μπορούσε να καταλάβει γιατί το κάνει. Ώσπου του εξηγήσανε ότι σκοτώθηκε ο άντρας της στον πόλεμο με τους Ιταλούς και το έθιμο της Κρήτης είναι τα μαύρα ρούχα. Μετά αρχίσανε τα δύσκολα χρόνια. Είχαμε πολλή περιουσία και αγωνίστηκε η μάνα μου στα χωράφια. Και τα βγάλαμε πέρα. Δυο γυναίκες σε ένα σπίτι. Είχε μεγάλη συμπαράσταση από τ'αδέρφια της, από τα πεθερικά της, από τα κουνιάδια της, από όλους. Και δεν είχε παράπονο του Μενέλαου που της έστελνε τα γράμματα”.

Τρία γράμματα έστειλε ο Μενέλαος ο δικηγόρος, αδελφός του Μανόλη Σαββάκη στη Μαρία, υποτίθεται από τον άντρα της από τα βουνά της Αλβανίας. Τα γράμματα φύλαξε η Μαρία και τα παρέδωσε στην κόρη της Ευαγγελία όταν μεγάλωσε. Η Ευαγγελία, με την πάροδο του χρόνου, σήμερα δεν θυμάται που είναι φυλαγμένα. Στη μνήμη της όμως είναι χαραγμένα λέξη προς λέξη και από την διήγησή της, οι επιστολές του Μενέλαου έγραφαν τα παρακάτω:
“Μέτωπο, τη 10η Φεβρουαρίου 1941

Αγαπημένη μου Μαρία

Είμαι καλά και να μη φοβάσαι. Το κρύο στα βουνά εδώ είναι βαρύ και το χιόνι άφθονο, αλλά δόξα τω Θεώ έχουμε ζεστά ρούχα. Μαρία τι να σου λέω. Ο στρατός μας έχει καταλάβει όλες σχεδόν τις ελληνικές πόλεις και έχει διώξει τους Ιταλούς.

Στις 22 του Νοέμβρη από την Κορυτσά. Στις 3 Δεκεμβρίου διώξαμε τους Ιταλούς από την Πρεμετή. Στις 6 Δεκεμβρίου από τους Αγίους Σαράντα. Στις 8 Δεκεμβρίου από το Αργυρόκαστρο και στις 10 από το Πόγραδετς. Στις 22 Δεκεμβρίου από τη Χειμάρρα και στις 11 Ιανουαρίου από την Κλεισούρα. Σ’όλες αυτές τις πόλεις Μαρία, κυματίζει η Γαλανόλευκη. Οι Κρητικοί προχωρούμε να φτάσουμε σε ένα βουνό που το λένε Τρεμπεσίνα. Αυτό θα υπερασπίσουμε. Μαρία, να προσέχεις. Το παιδί μας που θα γεννηθεί και τα μάτια σου. Δώσε χαιρετισμούς σε όλους.

Καλή αντάμωση

Μανόλης Σαββάκης».

...

“Μέτωπο, τη 25η Φεβρουαρίου 1941

Αγαπημένη μου Μαρία

Είμαι καλά εύχομαι και για σας τα ίδια. Εδώ προσπαθούμε να νικήσουμε τις δυνάμεις του Θεού, το κρύο, τα χιόνια την παγωνιά, τα κρουοπαγήματα. Οι Ιταλοί δεν μας φέρνουν φόβο. Όταν παίρνομε τα όπλα και φωνάζομε ΑΕΡΑ, αυτοί τρέχουνε κι όπου φύγει φύγει. Αυτούς δεν τους λογαριάζομε καθόλου. Να προσέχεις τον εαυτό σου και το παιδί μας. Να τρως καλά

και να προφυλάγεις από το κρύο. Δώσε χαιρετισμούς σε όλους τους συγγενείς. Και σε όλους τους χωριανούς. Θα γυρίσομε νικητές! Ο Θεός είναι μαζί μας !

Σε χαιρετώ

Μανόλης Σαββάκης»

...

΄Μέτωπο, τη 1 Μαρτίου 1941

Αγαπημένη μου Μαρία

Έφτασε ο Μάρτης και σου γράφω από το βουνό την Τρεμπεσίνα. Περιμένουμε μια μεγάλη επίθεση από τους Ιταλούς αλλά δεν τους λογαριάζουμε καθόλου. Και αυτή τη φορά θα νικήσουμε. Εύχομαι να τελειώσει γρήγορα αυτός ο πόλεμος και να έρθω στο χωριό. Πρόσεχε, Μαρία, πρόσεχε τον εαυτό σου. Τώρα που πλησιάζει ο καιρός να γεννήσεις το παιδί μας. Μη κάνεις βαριές δουλειές. Να παραγγείλεις στη μάνα μου να σε βοηθά. Πρόσεχε Μαρία. Εδώ όλα τας χωριανάκια είμαστε καλά. Χαιρετισμούς να δώσεις σε όλους.

Σε φιλώ Μανόλης Σαββάκης».

Τρία γράμματα στη Μαρία Σαββάκη. Μια νιόπαντρη κοπέλα είκοσι χρονών. Που έβαλε τα μαύρα ρούχα και τα φορούσε εξήντα χρόνια. Ως το τέλος...

* Ο Γεώργιος Α. Καλογεράκης είναι δρ Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, διευθυντής Δημοτικού Σχολείου Θραψανού Πεδιάδος.